

novije promjene u gospodarstvu županije međimurske¹⁾

ivan magdalenić

pravni fakultet
sveučilišta u zagrebu
zagreb, hrvatska

Ovaj se članak nadovezuje na rad istog autora pod naslovom "Županija međimurska: osnovna sociodemografska obilježja", Sociologija sela 32(1/2) 85-99 (1994). Prikazani su i analizirani podaci o novoregistriranim poduzećima (relativno ih je manje nego u čitavoj Hrvatskoj), o zaposlenosti i društvenom proizvodu po djelatnostima (ukupan društveni proizvod po stanovniku do 1991. bio je niži, a od tada je nešto viši od državnog prosjeka; podaci o zaposlenosti povoljniji su nego za čitavu Hrvatsku, ali govore i o niskoj akumulativnosti lokalne industrije, itd.), o društvenom standardu i kvaliteti života (po nekim pokazateljima Međimurje je iznad, a po nekima ispod državnog prosjeka).

Posebna je pažnja posvećena poljoprivredi, koja stvara 22% lokalnog društvenog proizvoda (prosjeak za Hrvatsku je 15%), odnosno oko 4% društvenog proizvoda hrvatske poljoprivrede (doprinos lokalne industrije iznosi oko 2,5%). Od ukupne površine, udio poljoprivrednog i obradivog zemljišta u Međimurju je nešto povoljniji nego u čitavoj Hrvatskoj. Prije početka denacionalizacije društvenog sektora obiteljska je poljoprivreda u Međimurju bila zastupljenija od državnog prosjeka, ali je obilježena manjim posjedima i većim udjelom mješovitih domaćinstava.

S obzirom na količinu proizvedenih roba, za Republiku Hrvatsku najvažnija je međimurska proizvodnja krumpira (oko 17% ukupne proizvodnje u državi), dok udio ostalih kultura uglavnom odgovara udjelu površine Županije u ukupnoj površini Hrvatske.

primljeno ožujka 1995.

1) Ovaj je članak nastavak rada istog autora pod naslovom "Županija međimurska: osnovna sociodemografska obilježja" (Sociologija sela, god. 32, br. 1-2/1994, str. 85-99). Valja reći da se ne radi o djelu ekonomskog stručnjaka nego ruralnog sociologa. Zato su sve "čisto ekonomističke" analize krajnje reducirane, a naglasak je stavljen na "više sociološke" informacije, posebice one o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima.

1. uvodne napomene

Iako se na temelju nekih pokazatelja može reći da je (i) Županija međimurska "pretežno industrijski kraj" (jer je, primjerice, godine 1992. okruglo 40% društvenog proizvoda Županije ostvareno u industriji, čime se ta djelatnost osjetno izdvaja od svih drugih), ima dokaza i za tvrdnju da je u širim razmjerima međimurska poljoprivreda važnija: spomenuti je društveni proizvod međimurske industrije iste godine činio svega 2,4% ukupnoga hrvatskog društvenog proizvoda iz industrije i rudarstva, a onaj iz međimurske poljoprivrede 3,9% društvenog proizvoda ukupne hrvatske poljoprivrede i ribarstva (što je za dobrih 60% veći udio), a i poljoprivrednog je stanovništva u Međimurju bilo relativno više nego u čitavoj Hrvatskoj (13 prema 9% u ukupnom, odnosno 20 prema 13% u radno-aktivnom stanovništvu). Ako potonjim podacima dodamo i to da otprilike 80% ukupnoga međimorskog stanovništva živi u naseljima pretežno ili potpuno seoskog karaktera, sasvim je opravdano u sociološkom prikazu Županije posebnu pozornost posvetiti poljoprivredi i selu.²⁾

U ovom tekstu još ćemo se vratiti na neke od upravo spomenutih podataka, dapače, svaki će od njih biti smješten u odgovarajući kontekst. Međutim, da bi i (obiteljska) poljoprivreda bila prikazana u cjelovitom županijskom okviru, na početku ćemo se pozabaviti općenitijim podacima o međimurskom gospodarstvu.

2. poduzeća i zaposlenost

2.1. struktura "pravnih subjekata"

Možda malo neočekivano, ali na zanimljive i sociološki potencijalno relevantne razlike između Međimurja i ostalih dijelova Hrvatske upozorava već uvid u promjene broja registriranih poduzeća te "organizacija, zajednica i tijela" - pravnih subjekata u kojima stanovništvo ostvaruje prihode.

Tablica 1

Broj poduzeća, organizacija, itd. (stanje 30. rujna)

	ukupno	Međimurje				Hrvatska		
		1990.= 100	od toga poduzeća		1990.= 100	1990.= 100	od toga pod.	
			broj	%			%	1990.=100
1990.	967	100,0	331	34,5	100,0	100,0	30,2	100,0
1991.	1.228	127,0	597	48,6	180,4	142,4	54,4	256,7
1992.	1.675	173,2	1.041	62,1	314,5	185,9	65,4	403,1
1993.	2.432	251,5	1.786	73,4	539,6	266,9	74,3	657,2

Izvor: SLJHŽ-93, tablica 3-1.

Napomena: U "Pregledu podataka o Županiji međimurskoj" (1994, str. 58) navode se nešto drukčiji podaci.

-
- 2) Prema ranijim propisima status "gradskog naselja" (a on se dobivao jednostavno "proglšenjem") osim Čakovca imali su i Prelog, Kotoriba i Mursko Središće, a sva ta četiri naselja zajedno godine 1991. imala su 27.183 stanovnika ili 22,7% od ukupnog stanovništva Međimurja. Ta su mjesta bila tretirana kao gradska naselja i u vrijeme popisa stanovništva 1981. Međutim, 10 godina prije, kad je tadašnji Republički zavod za statistiku naselja razvrstao po socijalno-demografskom (a ne po "zakonskom") kriteriju na gradska, mješovita i seoska, karakteristike gradskog naselja imali su samo Čakovec i Nedelišće, dok su tri kasnija "grada" bila kategorizirana kao mješovita naselja.

Tablica 1 pokazuje da se u Međimurju nešto sporije nego u čitavoj Hrvatskoj povećava ukupan broj registriranih "gospodarskih subjekata", a relativno još sporije broj poduzeća, tako da je već 1991. izmijenjena prijašnja slika, prema kojoj je relativni udio poduzeća u ukupnom broju registriranih organizacija u Međimurju bio veći od prosječnog udjela u državi. Budući da je većina novoregistriranih poduzeća privatna, može se pretpostaviti da su Međimurci u osnivanje privatnih poduzeća ušli s nešto više opreza nego stanovnici drugih dijelova Hrvatske.

Sociološki gledano, još je zanimljivija struktura poduzeća po područjima djelatnosti.³⁾

Tablica 2

Struktura poduzeća po područjima djelatnosti (30. rujna 1993)

	Međimurje		Hrvatska %	% M. od H.
	broj	%		
Trgovina	687	38,5	48,7	1,8
Industrija i rudarstvo	333	18,6	11,4	3,7
Financijske, tehničke i poslovne usluge	318	17,8	14,8	2,7
Građevinarstvo	137	7,7	6,5	2,7
Obrtništvo i osobne usluge	78	4,4	4,0	2,4
Ugostiteljstvo i turizam	74	4,1	5,2	1,8
Poljoprivreda i ribarstvo	68	3,8	2,7	3,2
Promet i veze	38	2,1	3,7	1,6
Ostalo	53	3,0	3,7	1,8
Ukupno	1.786	100,0	100,0	2,3

Izvor: SLJHŽ-93, tablica 3-1.

Kako vidimo u tablici 2, poduzeća koja se u Međimurju bave trgovinom čine nešto više od trećine, a u čitavoj državi blizu polovine svih registriranih poduzeća, dok je udio industrijskih poduzeća, poduzeća za financijske, tehničke i poslovne usluge, te nekih drugih djelatnosti, u Međimurju viši od državnog prosjeka.⁴⁾ Jesu li to samo ekonomski pokazatelji ili ovi podaci ponešto govore i o "lokalnom mentalitetu"?

2.2. struktura zaposlenih

Najnoviji dostupni analitički podaci o broju zaposlenih po županijama odnose se na stanje 30. rujna 1993. Prema SLJH-94 (tablica 34-1) tada je u Međimurju bilo zaposleno ukupno 28.160 osoba, ili 2,3% od 1,234.096 zaposlenih u cijeloj Hrvatskoj. Godinu dana prije taj je udio iznosio 2,2%, ali je od tog podatka mnogo važniji onaj koji pokazuje da je u Međimurju

3) Ostale ćemo "subjekte" zanemariti, jer se tu mahom radi o različitim tijelima državne uprave, lokalne samouprave i sl. te o organizacijama s područja obrazovanja, kulture, informiranja i sl. Uz iznesene podatke valja, kao objašnjenje tako velikog broja pravnih subjekata, napomenuti da registri poduzeća i ustanova "obuhvaćaju i njihove tzv. jedinice u sastavu, a to su dijelovi pravne osobe upisani u sudski registar, dijelovi za koje se vodi poseban obračun rezultata poslovanja i dijelovi čija se adresa razlikuje od sjedišta pravne osobe u čijem je sastavu" (SLJH-94, str. 57).

4) Prema SLJH-94, tablica 3-1, na dan 30. rujna 1994. trgovačka su poduzeća u Hrvatskoj činila 50,7% od svih, industrijska 10,3%, poduzeća za financijske, tehničke i poslovne usluge 14,3%, itd.

ne samo zaustavljen, nego možda (noviji će podaci pokazati) i "preokrenut" trend smanjivanja broja zaposlenih: indeks prema stanju 30. rujna 1992 (SLJH-93, tablica 32-1) iznosi 104,9, dok se u svojoj Hrvatskoj smanjivanje zaposlenosti nastavlja: indeks za isto razdoblje iznosi 99,3.⁵⁾

Tablica 3

Struktura zaposlenih po djelatnostima (30. rujna 1993)

	Međimurje		RH %	% M. od H.
	broj	%		
Industrija i rudarstvo	12.141	43,1	30,9	3,2
Trgovina	2.401	8,5	10,1	1,9
Građevinarstvo	2.294	8,2	5,2	3,6
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	1.618	5,7	8,0	1,6
Obrazovanje i kultura	1.423	5,1	7,2	1,6
Financijske i druge usluge	1.172	4,2	4,1	2,3
Promet i veze	883	3,1	7,2	1,0
Ugostiteljstvo i turizam	805	2,9	4,1	1,6
Poljoprivreda i ribarstvo	724	2,6	3,5	1,7
Tijela državne vlasti i lokalne samouprave, fondovi, udruženja i organizacije	715	2,5	3,9	1,5
Ostalo	576	2,0	4,9	0,9
Vlasnici i radnici kod njih zaposleni	3.408	12,1	10,9	2,5
Ukupno	28.160	100,0	100,0	2,3

Izvor: SLJH-94, tablica 34-1.

Napomena: Nisu uključeni zaposleni u MUP i Ministarstvu obrane (vidi Metodološke napomene u SLJH-94, str. 115).

Tablica 3 pokazuje zanimljive razlike u strukturi zaposlenosti po djelatnostima: u Međimurju su iznadprosječno zastupljena radna mjesta u građevinarstvu, industriji i obrtu (osobni rad), na razini državnog prosjeka u djelatnosti financijskih i sličnih usluga, a ispod prosjeka u ostalim djelatnostima. Tim podacima možemo dodati (iz istog izvora) da je omjer broja zaposlenih u privredi i neprivredi (bez radnika-vlasnika i u njih zaposlenih radnika) za Hrvatsku 30. rujna 1993. bio okruglo 79:21%, a za Međimurje 85:15%, što se također može smatrati povoljnijim pokazateljem. Značajnim se čini i podatak da je u obrtu omjer između broja vlasnika i broja u njih zaposlenih 30. lipnja 1993. u Međimurju iznosio okruglo 45:55% (1.492 vlasnika prema 1.807 zaposlenih), a u Hrvatskoj 58:42%, ili drukčije rečeno, svaki je međimurski vlasnik zapošljavao u prosjeku 1,2 radnika, a u cijeloj Hrvatskoj na svakog vlasnika dolazi(lo je) svega 0,7 zaposlenih (dakako, riječ je o legalno prijavljenima; izvor: SLJHŽ-93, tablica 5-2). Usporedba dvaju podataka za Međimurje (usp. SLJHŽ-93, tablica 5-2 i SLJH-94, tablica 34-1) pokazuje da je od kraja lipnja do kraja rujna 1993. broj zaposlenih u sektoru obrta povećan za 109 osoba ili čak za 6,6%, što je - u našim današnjim uvjetima - izuzetan rezultat, ako nije

5) Broj zaposlenih u Hrvatskoj kontinuirano se smanjuje od 1987, a osobito brzo od 1990. (SLJH-94, tablica 5-1), iako se od 1991. godine u zaposlene ubrajaju i vlasnici koji samostalno obavljaju djelatnost. U Međimurju je pad broja zaposlenih bio osjetno manji nego u čitavoj Hrvatskoj: uzmemo li godišnji prosjek broja zaposlenih 1991. kao "100,0", onda se stanje u Županiji Međimurskoj 30. rujna 1993. može izraziti indeksom 94,4, a u cijeloj Hrvatskoj indeksom 86,2.

riječ o sezonskim oscilacijama zaposlenosti (podaci za Hrvatsku u cjelini, prema istim izvorima, govore o porastu od svega 1%).

O zaposlenima u obiteljskoj poljoprivredi govorit ćemo kasnije.

3. društveni proizvod, zarade, ulaganja

Prema najnovijim dostupnim podacima (SLJHŽ-93, tablica 6-2) ukupni je društveni proizvod Županije međimurske godine 1992. činio 2,6%, godinu dana prije 2,4%, a 1990. tek 1,9% ukupnoga hrvatskog društvenog proizvoda.⁶⁾ Preračunato na broj stanovnika to je u 1990. iznosilo svega 77%, u 1991. 98%, a u 1992. već 102% u odnosu na prosjek društvenog proizvoda po stanovniku u Republici Hrvatskoj. Drugim riječima, po tom pokazatelju Međimurje je tek nedavno dostiglo zaostatak za hrvatskim prosjekom i čak postalo nešto "bogatije", ali nipošto toliko kako se to čini površnim promatračima (apsolutne brojke o visini društvenog proizvoda ne navodimo, jer su one izražene u tekućim cijenama, pa tadašnja inflacija čini besmislenim svako uspoređivanje apsolutnih iznosa).

Promatrajući društveni proizvod po sektorima vlasništva (SLJH-94, tablica 35-1) dolazimo do još jednog zanimljivog podatka: godine 1992. u društvenom (odnosno državnom) sektoru u čitavoj Hrvatskoj ostvareno je okruglo 70%, a u Međimurju svega 36% društvenog proizvoda, dok je u privatnom sektoru ostvareno 23% u čitavoj državi prema čak 47% u Međimurju (ostalo otpada na zadružni i mješoviti sektor, koji je u Međimurju također znatno rašireniji nego u ostalim dijelovima države). Iako je, dakle, zadnjih godina u Međimurju osnovano relativno manje privatnih poduzeća nego u svoj Hrvatskoj, međimurski je privatni sektor znatno razvijeniji, odnosno novoosnovana poduzeća rjeđe nego u čitavoj državi ostaju samo "na papiru". Osim toga, znatan doprinos društvenom proizvodu iz privatnog sektora daje i obiteljska poljoprivreda, o kojoj ćemo govoriti posebno.

Tablica 4

Struktura društvenog proizvoda (1992.) po djelatnostima

	Međimurje	Hrvatska	% M. od H.
Industrija i rudarstvo	39,1	41,9	2,4
Poljoprivreda i ribarstvo	22,0	14,6	3,9
Trgovina	17,4	16,5	2,7
Građevinarstvo	8,5	5,6	3,9
Financijske i druge usluge	3,6	3,7	2,5
Promet i veze	3,4	7,8	1,1
Ugostiteljstvo i turizam	2,1	3,8	1,4
Obrtništvo	1,6	2,7	1,5
Ostalo	2,3	3,4	1,8
Ukupno	100,0	100,0	2,6

Izvor: SLJH-94, tablica 35-1.

6) Izvor: SLJHŽ-93, tablica 6-1. Niti SLJH-94 ne donosi novije podatke po županijama. Valja napomenuti da je "obračun ... društvenog proizvoda ... izrađen ... prema koncepciji materijalne proizvodnje, tj. u obračun su uključene samo djelatnosti materijalne proizvodnje i one usluge koje su neposredno vezane za proizvodnju i distribuciju proizvoda" (SLJHŽ-93, str. 109). Podaci o "bruto domaćem proizvodu" - metodološkoj inovaciji kad je riječ o statističkom praćenju vrijednosti proizvodnje i usluga - u SLJH-94 nisu dani po županijama.

Pogledajmo, u tablici 4, i strukturu društvenog proizvoda po djelatnostima. Usporedba tablica 3 i 4 potvrđuje napomenu iz uvoda ovog članka da je i Međimurje "pretežno industrijski kraj", ali valja dodati da se doista radi o području niskoakumulativne industrije: isključimo li zaposlene u obrtu, podaci govore da gotovo polovina (49%) zaposlenih u industrijskim poduzećima stvara nepunih 40% društvenog proizvoda, dok je u čitavoj Hrvatskoj obrnuto - nešto više od trećine (35%) zaposlenih stvara više od 40% društvenog proizvoda.

Plaće zaposlenih (ne računajući privatni sektor) u Međimurju su godine 1992. bile nešto više nego u Hrvatskoj (noviji podaci nisu dostupni), ali to vrijedi samo za zaposlene u privredi (ukupni indeks međimurskih plaća u odnosu na čitavu državu iznosio je 107,2, ali za privredu 112,6, a za neprivredu samo 93,3; vidi SLJHŽ-93, tablica 5-3).

Na kraju ovoga kratkog prikaza međimorskog gospodarstva riječ-dvije o financijskim ulaganjima u razvoj. Računajući po stanovniku, ta su ulaganja u Međimurju (bila) niža od državnog prosjeka: međimursko stanovništvo čini oko 2,5% hrvatskoga, a investicije u međimursku privredu i neprivredu iznosile su godine 1992. oko 1,5% ukupnih hrvatskih investicija (u 1990. i 1991. 1,3%). Dapače, ako iz podataka za 1992. isključimo ulaganja u vodoprivredu (vidi tablicu 5), taj se udio smanjuje na nešto ispod 1,4%.

Dakako da bi u svakoj iole ambicioznijoj ekonomskoj analizi o investicijama trebalo govoriti u većem vremenskom okviru od jedne godine, ali to doista nije naša tema. Samo zbog pojašnjenja nekih neobičnosti vidljivih u tablici 5 navest ćemo da su investicije u Međimurju godine 1992. nominalno bile blizu 8,5 puta veće nego 1991, a u Hrvatskoj 6,3 puta, ali su međimurska ulaganja u području financijskih i drugih usluga povećane 44,6 puta (u Hrvatskoj 6,1 puta), a u području vodoprivrede okruglo 26 puta (prema 7,5 puta u čitavoj Hrvatskoj). Budući da se tu vjerojatno radi o jednokratnim visokim ulaganjima, dojam o nižim ulaganjima po stanovniku u Međimurju u usporedbi sa čitavom Hrvatskom, u dužoj se vremenskoj perspektivi samo pojačava.

Tablica 5

Raspored ulaganja po djelatnostima (1992)

	Međimurje	Hrvatska	% M. od H.
Industrija i rudarstvo	29,5	33,8	1,3
Promet i veze	19,2	22,8	1,3
Financijske i druge usluge	17,3	4,6	5,6
Stambeno-komunalna djelatnost	10,3	7,9	1,9
Vodoprivreda	7,6	0,4	29,2
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	5,0	3,1	2,4
Poljoprivreda i ribarstvo	2,8	5,9	0,7
Trgovina	2,8	4,9	0,9
Obrazovanje i kultura	1,5	3,9	0,6
Građevinarstvo	1,2	2,0	0,9
Ostalo	2,8	10,7	0,4
Ukupno	100,0	100,0	1,5

Izvor: SLJH-94, tablica 36-1.

Opći dojam koji se nameće nakon ove (uglavnom laičke) analize međimurske privrede jest da njezino stanje ne zaslužiue niti euforične

komentare (kojima su, čini se, skloniji neki površni promatrači izvan Međimurja nego sami Međimurci), ali ni žalopojke - pogotovu ne u usporedbi s aktualnim stanjem gospodarstva u svoj državi. Međimurje više nije ispodprosječno razvijen dio Hrvatske, ali je prosjek, čini se, dostignut (djelomično i nadmašen) ne samo zahvaljujući vlastitim uspjesima (kojih nesumnjivo ima) nego i okolnosti da je taj kraj manje zahvaćen učincima rata. Ni tu činjenicu ne valja zanemariti kao "komparativnu prednost" kad je riječ o daljnjem razvoju.⁷⁾

4. društveni standard i kvaliteta života

Obje sintagme iz naslova ovog poglavlja - i "društveni standard" i "kvaliteta života" - često se upotrebljavaju, a rijetko precizno definiraju, što svakom piscu o tim temama, s jedne strane, ostavlja slobodu u izboru pokazatelja, a s druge mu otežava usporedbu s drugim radovima. Budući da je ovaj tekst ponajprije informativne naravi, jedine usporedbe koje ćemo činiti bit će, kao i dosad, one s hrvatskim prosjekom, a što se tiče izbora pokazatelja iskoristit ćemo slobodu koju nam pruža nedostatna definiranost ključnih pojmova. Unaprijed možemo reći da će slika Međimurja i ovdje biti "kombinacija svjetlih i tamnih tonova", tj. pokazat ćemo da je u nekim aspektima društvenog standarda i kvalitete života Međimurje iznad, a u nekima ispod hrvatskog prosjeka. Podaci su izvedeni (a djelomično i neposredno preuzeti) iz odgovarajućih tablica objavljenih u Statističkom ljetopisu 1993, Statističkom ljetopisu hrvatskih županija 1993. te Statističkom ljetopisu 1994.

Započinjemo s nekim pokazateljima zdravstvenog standarda. Tablica 6 pokazuje da su "tragovi prošlosti" (tj. ispodprosječne razvijenosti Međimurja) unatoč napretku još uvijek vidljivi: postotak djece rođene bez stručne pomoći, iako malen, u Međimurju je otprilike trostruko veći nego u čitavoj Hrvatskoj, a više su i stope mortaliteta dojenčadi. Tome možemo dodati da je i udio mrtvorodne djece u ukupnom broju poroda u prošlih desetak godina u Međimurju bio (iako također nizak) za 15-20% viši nego u čitavoj Hrvatskoj.

Ti su podaci vjerojatno u uskoj vezi s činjenicom da je godine 1993. na jednog liječnika u Međimurju dolazilo oko 820,⁸⁾ a u Hrvatskoj ukupno manje od 520 stanovnika (slikovito rečeno, na tri "hrvatska" liječnika otprilike koliko na dva "međimurska"), na jednog zubnog terapeuta 4.300 u Međimurju prema 2.450 u cijeloj Hrvatskoj (što je još nepovoljniji omjer za Međimurje nego kad je riječ o liječnicima), a na jednog farmaceuta 4.600 prema prosjeku od 2.830 stanovnika (omjer 1,6:1). Sažeto, iako pomalo grubo, moglo bi se reći da je međimurski zdravstveni standard negdje na "dvije trećine hrvatskoga", čemu treba dodati da se broj zdravstvenih radnika u Međimurju 1993. smanjio u odnosu na 1992. (usp. SLJH-93, tablica 42-1 i SLJH-94, tablica 44-1).

7) Istini za volju, dio "vidljivog" (a službenoj statistici "neuhvatljivog") životnog standarda u Međimurju valja pripisati većem (još i danas, a pogotovu u zadnjih 30-ak godina) udjelu zaposlenih u inozemstvu, o čemu je bilo nešto govora u članku "Županija međimurska: osnovna sociodemografska obilježja".

8) U "Pregledu podataka o Županiji međimurskoj" (str. 173) navodi se podatak o 745 stanovnika na jednog liječnika u Međimurju 1993.

Tablica 6

Stručna pomoć pri porodu i mortalitet dojenčadi

	Postotak djece rođene:						Umrla dojenčad		
	u bolnici		drugdje uz stručnu pomoć		bez stručne pomoći		Međimurje		RH stopa
	M	RH	M	RH	M	RH	broj	stopa	
1984.	98,2	98,7	0,4	0,7	1,4	0,6	40	22,2	16,8
1985.	97,7	99,1	0,6	0,5	1,7	0,4	27	15,1	16,6
1986.	97,7	99,0	0,1	0,5	2,2	0,5	32	18,0	15,8
1987.	98,0	99,3	0,5	0,4	1,5	0,3	28	16,5	14,0
1988.	97,4	99,3	1,1	0,4	1,5	0,3	28	16,5	13,1
1989.	98,2	99,4	0,4	0,3	1,4	0,3	24	15,4	11,7
1990.	98,5	99,6	0,9	0,2	0,6	0,2	16	11,0	10,7
1991.	97,7	99,1	1,2	0,6	1,1	0,3	24	16,0	11,1
1992.					1,0	0,2	25	15,6	11,6

Izvor: Dokumentacija DZS.

Napomena: Stope se odnose na 1.000 živorođenih. U "Pregledu podataka o Županiji međimurskoj" (str. 177) navedeni su nešto drukčiji podaci.

U kontekstu "dječjeg standarda" spomenimo i to da je šk. god. 1992/93. u predškolske ustanove u Međimurju bilo uključeno oko 15%, a u čitavoj Hrvatskoj gotovo 35% djece odgovarajuće dobi.

U stanovitij vezi sa zdravstvenim standardom jest i način opskrbe vodom, ali je tu slika odnosa Međimurja i Hrvatske donekle drukčija od dosad iznesene. Naime, s jedne strane, u Međimurju je godine 1992. bilo 0,51 vodovodnih priključaka po domaćinstvu, a u Hrvatskoj ukupno 0,44 (oko 16% više u Međimurju nego u čitavoj Hrvatskoj) i 560 metara razvodne vodovodne mreže po četvornom kilometru površine, a u čitavoj Hrvatskoj 310 metara (indeks za Međimurje iznosi čak 181), ali je količina vode isporučene domaćinstvima u Međimurju bila na razini od svega 75% hrvatskog prosjeka, što vjerojatno znači da su Međimurci "državnu vodu" trošili štedljivije, a više koristili preostale bunare. S druge strane, u Međimurju nije bilo uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, nego su sve ispuštane u vodotokove, dok se u Hrvatskoj pročišćavalo oko 15% otpadnih voda, a u vodotoke je ispuštano oko 62% od nepročišćenih. Gustoća zatvorene kanalizacijske mreže u Međimurju bila je na razini 86% državnog prosjeka, a broj kanalizacijskih priključaka po domaćinstvu svega 53% (8% u Međimurju prema 15% u cijeloj Hrvatskoj).

Što se prometa i veza tiče, podaci kažu da je gustoća cestovne mreže u Međimurju za blizu 40% veća nego u čitavoj Hrvatskoj (1992. je bilo 660 m putova na četvorni kilometar površine, prema državnom prosjeku od 476 m), a za oko 15% više cesta imalo je suvremeni kolnik (u Međimurju 93%, u čitavoj Hrvatskoj 83%). Po međimurskim je cestama vozilo oko 10% više osobnih automobila po stanovniku nego u čitavoj Hrvatskoj (154 na 1.000 stanovnika, a prosjek je 140). S druge strane, telefonskih je priključaka u Međimurju bilo nešto manje - 149 na svakih 1.000 stanovnika (prosjek: 152).

Stambeni standard Međimuraca viši je od državnog prosjeka: na jednog stanovnika Županije u proljeće 1991. dolazilo je prosječno 23,9, a u čitavoj Republici Hrvatskoj 21,6 m² stambenog prostora. Udio četverosobnih i

većih stanova u Međimurju iznosio je 35, a u čitavoj Hrvatskoj 22%. Što se tiče opremljenosti, u Međimurju se naziru (vidi tablicu 7) nešto veće razlike nego u Hrvatskoj u cjelini: osjetno je veći udio potpuno opremljenih i potpuno neopremljenih stanova (kad je o potonjima riječ, vjerojatno se pretežno radi o "stanovima" u romskim naseljima), a osim toga u Međimurju nešto manje stanova ima kupaonicu (73% prema prosjeku od 76%) i zahod (77 prema 80%). Da "kombinacija svijetlih i tamnih tonova" bude potpuna, spomenimo i to da je od tvrdog materijala izgrađeno 97,4% međimurskih prema 95,7% svih hrvatskih stanova.

Tablica 7

Opremljenost stanova (1991.)

	% Međimurje	% Hrvatska	indeks H = 100
a + b + c + d	34,9	24,7	141,3
a + b + c	42,3	56,2	75,3
a + b	6,0	5,3	113,2
a	14,9	12,4	120,2
ništa	1,9	1,4	135,5

Objašnjenja: a = struja

b = vodovod

c = kanalizacija

d = centralno grijanje

Na kraju ovog odjeljka - kao u TV dnevniku - kratki "prilog o kulturi". Međimurje ima nešto više TV pretplatnika od hrvatskog prosjeka (210 prema 170 na 1.000 stanovnika), osjetno više sjedala u kinima (16 na 1.000 stanovnika, dok je državni prosjek 10), ali manje knjiga u narodnim knjižnicama (0,74 po stanovniku, dok je prosjek čitave Hrvatske 0,96). S druge strane, kolanje tih knjiga nešto je veće: svaki je Međimurac godine 1992. iz narodnih knjižnica posudio u prosjeku nešto više od jedne knjige (1,04), a svaki građanin Hrvatske nešto manje (0,99). "Veličinu" tih prosjeka ostavljamo bez komentara.

5. poljoprivreda

Kako smo naveli, ukupnom društvenom proizvodu Republike Hrvatske Međimurje u najnovije vrijeme pridonosi oko 2,6%, ali iz poljoprivrede i građevinarstva po 3,9%, pri čemu je (vidi tablicu 4) za samo Međimurje poljoprivreda mnogo važnija. Zato ćemo se u nastavku posebno pozabaviti tom privrednom granom.

Pogledajmo najprije (tablica 8) usporedbu zemljišnih resursa u Međimurju i čitavoj Hrvatskoj. Podatke za 1991. u toj tablici navodimo uglavnom stoga što noviji ne uključuju okupirani i ratom zahvaćeni teritorij Hrvatske⁹⁾ pa je slika za 1991. zapravo realnija, ali i zato da se stekne bar površni uvid u (nevelike) razmjere prenamjene poljoprivrednog zemljišta.

U vezi s tablicom 8 najprije primjećujemo da i ukupnog poljoprivrednog i obradivog zemljišta u Međimurju ima relativno više nego u čitavoj Hrvatskoj: na nepunih 1,3% državnog teritorija (koliko, podsjećamo, iznosi udio Županije Međimurske u ukupnoj površini Republike Hrvatske)

9) Vidi Metodološka objašnjenja u SLJHŽ-93. str. 119.

nalazi se 1,7% ukupnog poljoprivrednoga, odnosno 2,5% obradivog zemljišta. Važan je i podatak da je u Međimurju više od 95%, a u čitavoj Hrvatskoj nepune dvije trećine poljoprivrednog zemljišta obradivo.¹⁰⁾ Što se tiče strukture obradiva zemljišta po kategorijama korištenja, iz tablice vidimo da nema većih razlika između Međimurja i čitave Hrvatske.

Tablica 8

Struktura poljoprivrednog i obradivog zemljišta (ha)

	Međimurje	Hrvatska	% M. od H.
poljoprivredno zemljište			
1991.	53.304	3.208.105	1,7
1993.	53.186	2.295.945	2,3
obradivo zemljište			
1991. - površina	50.909	2.020.008	2,5
- % od poljoprivrednog	95,5	63,0	
1993. - površina	50.891	1.485.224	3,4
- % od poljoprivrednog	95,7	64,7	
oranjice i vrtovi			
1991. - površina	37.006	1.465.522	2,5
- % od obradivog	72,7	72,6	
1993. - površina	36.849	1.062.324	3,5
- % od obradivog	72,4	71,5	
voćnjaci			
1991. - površina	2.831	70.003	4,0
- % od obradivog	5,6	3,5	
1993. - površina	2.840	60.112	4,7
- % od obradivog	5,6	4,1	
vinogradi			
1991. - površina	1.078	71.558	1,5
- % od obradivog	2,1	3,5	
1993. - površina	1.098	56.658	1,9
- % od obradivog	2,2	3,8	
livade			
1991. - površina	9.994	412.945	2,4
- % od obradivog	19,6	20,4	
1993. - površina	10.104	306.130	3,3
- % od obradivog	19,8	20,6	

Izvor: SLJHŽ-93, tablica 8-1.

Za našu temu, međutim, zanimljivija je razlika u vlasničkoj strukturi. Kako vidimo u tablici 9, udio ukupnoga poljoprivrednog zemljišta u privatnom vlasništvu u Međimurju veći je za 19%, a obradivog za 10% nego u čitavoj Hrvatskoj. Gledajući obradivo zemljište po kategorijama korištenja, jedino je društvenih (državnih) voćnjaka i vinograda u Međimurju bilo relativno više nego u cijeloj Hrvatskoj (u vezi s podacima za Hrvatsku 1993. napominjemo da je udio privatnog zemljišta za 2-3% veći nego 1991, što znači da je na okupiranom području ostalo relativno nešto više društvene nego privatne zemlje).

10) "Poljoprivredne površine obuhvaćaju, pored obradivih, i površine pod pašnjacima, ribnjacima, tršćacima i barama." - SLJH-93. str. 529

Tablica 9

Udio privatnog u ukupnom zemljištu, 1993.

	Međimurje		Hrvatska %
	površina	%	
Ukupno poljoprivredno	45.539	85,6	66,6
Obradivo	45.310	89,0	79,0
Oranice i vrtovi	31.754	86,2	75,3
Voćnjaci	2.612	92,0	94,0
Vinogradi	954	86,9	92,2
Livade	9.990	98,9	86,0

Izvor: SLJH-94, tablica 37-1.

Uz podatke navedene u tablici 9 valja reći da oni prikazuju stanje prije započetog procesa prodaje državne zemlje, odnosno njezinog davanja u zakup.

Udio poljoprivrednog stanovništva u ukupnom u Međimurju je 1991. godine iznosio 12,7% (13.984 ljudi), a u čitavoj Hrvatskoj 9,1%.¹¹⁾ Jedno od obilježja poljoprivrednog stanovništva je i viši udio radno-aktivnih osoba nego u ukupnom stanovništvu, tako da su radno-aktivni poljoprivrednici u Međimurju (njih 10.015) 1991. godine činili 19,9% svih radno-aktivnih Međimuraca (u čitavoj Hrvatskoj 13,0%), odnosno 3,8% aktivnog poljoprivrednog stanovništva Hrvatske (prisjetimo se, zaposleni u međimurskim poduzećima i ustanovama činili su 1993. godine 2,3% zaposlenih u Hrvatskoj, a u obrtništvu taj udio iznosi 2,5%).

I za Međimurje vrijedi prividni paradoks da poljoprivrednih gospodarstava ima više nego aktivnih poljoprivrednika: dok je, kako upravo rekosmo, aktivnih poljoprivrednika bilo 10.015 (tek nešto manje nego industrijskih radnika - vidi tablicu 3), poljoprivrednih je gospodarstava bilo otprilike dvostruko više - 21.766 (u Hrvatskoj u cjelini taj je odnos gotovo jednak). Objašnjenje se, s jedne strane, nalazi u službenoj definiciji poljoprivrednog gospodarstva, koja je vrlo "širokogrudna",¹²⁾ a s druge u činjenici da je nemali dio poljoprivrednih gospodarstava u vlasništvu mješovitih ili nepoljoprivrednih domaćinstava. To stanje pokazuje tablica 10.

Raspoloživi izvori ne sadrže podatke o tome koliko je obradive zemlje u vlasništvu nepoljoprivrednih domaćinstava, ali je inače poznato da su to u prosjeku manja gospodarstva, iako ima i podosta iznimaka. Međutim, ulazjenje u takvu analizu premašilo bi namjenu ovoga teksta, pa ćemo navesti samo ukupne podatke o veličini gospodarstava, bez obzira na obilježja njihovih vlasnika (tablica 11).

-
- 11) "Poljoprivredno stanovništvo čine osobe kojih se zanimanje prema Jedinstvenoj standardnoj klasifikaciji zanimanja nalazi u vrsti 'poljoprivrednici' i 'ribari i lovci', ali i sve osobe koje oni uzdržavaju." - SLJHŽ-93, str. 74.
 - 12) "Poljoprivredno gospodarstvo je svako domaćinstvo čiji članovi koriste najmanje 10 ari obradivog zemljišta ili ako koriste manje od 10 ari moraju imati najmanje: 1 kravu i tele (ili june) ili 1 kravu i dva odrasla grla sitne stoke ili 5 odraslih ovaca ili 3 odrasle svinje ili 4 odrasla grla ovaca i svinja zajedno ili 50 komada odrasle peradi ili 20 košnica pčela." - SLJHŽ-93, str. 498. Površinu od 10 ari najlakše je zamisliti kao pravokutnik sa stranicama 20x50 m.

Tablica 10

Poljoprivredna gospodarstva prema izvoru prihoda domaćinstva, 1991.

	Medimurje		Hrvatska %	% M. od H.
	broj	%		
Poljoprivredna	2.359	10,8	14,7	3,0
Nepoljoprivredna ¹³⁾	14.632	67,2	66,7	4,0
Mješovita	4.523	20,8	17,2	4,9
Bez prihoda ¹⁴⁾	252	1,2	1,4	3,5
Ukupno	21.766	100,0	100,0	4,1

Izvor: SLJHŽ-93, tablica 25-1.

Tablica 11

Struktura privatnih (obiteljskih) poljoprivrednih gospodarstava po veličini posjeda, 1991.

	Medimurje			Hrvatska		% M. od H.
	broj	%	kum. %	%	kum. %	
do 0,50 ha	4.683	21,5	21,5	19,8	19,8	4,4
0,51 - 1,00 ha	4.595	21,1	42,6	14,9	34,7	5,8
1,01 - 3,00 ha	9.013	41,4	84,0	34,7	69,4	4,9
3,01 - 5,00 ha	2.456	11,3	95,3	15,3	84,7	3,0
5,01 - 8,00 ha	816	3,8	99,1	10,0	94,7	1,5
8,01 - 10,00 ha	139	0,6	99,7	3,0	97,7	0,9
10,1 i više ha	64	0,3	100,0	2,3	100,0	0,5
Ukupno	21.766	100,0		100,0		4,1

Izvor: SLJHŽ-93, tablica 25-1.

Podaci iz tablice 11 potvrđuju činjenicu poznatu i površnom poznavatelju Medimurja: posjedi medimurskih seljaka u prosjeku su osjetno manji i od inače (pre)malih posjeda u čitavoj Hrvatskoj: 84% ih je manje od 3 hektara, a broj onih iznad 8 hektara gotovo da je zanemarljiv. To doduše jest u vezi s prije navedenim podacima, ali usporedba s tablicom 10 govori da i "čisto poljoprivrednih" domaćinstava, tj. takvih koja nemaju prihoda izvan poljoprivrede, u Medimurju ima 2,3 puta više nego posjeda većih od 5 hektara, a na manjima je doista teško organizirati proizvodnju na suvremen način i ostvariti primjeren životni standard. Dodatnu otežavajuću okolnost predstavlja činjenica da su i ti mali posjedi u prosjeku rascjepkani na pet odvojenih dijelova prosječne veličine svega 30 ari (hrvatski prosjek broja parcela po obiteljskom gospodarstvu također iznosi pet, ali je njihova veličina gotovo dvostruka u odnosu na medimurske - iznosi "čak" 50 ari).

O specifičnom aspektu nepovoljnog stanja obiteljske poljoprivrede govori podatak da je godine 1991. od svih gospodarstava u Medimurju (21.766) samo njih 16.651 ili 76,5% imalo aktivne članove (u čitavoj Hrvatskoj

13) Nepoljoprivredna su ona domaćinstva s poljoprivrednim gospodarstvom čiji svi radno-aktivni članovi stječu prihod (i) od radnog odnosa ili drugoga nepoljoprivrednog izvora.

14) U citiranom izvoru nema objašnjenja o tome što su "gospodarstva bez prihoda", ali se može pretpostaviti da je riječ o malim gospodarstvima koja su u vrijeme popisa bila neobrađena.

74,7%), a aktivne poljoprivrednike tek 6.396 ili 29,4% (Hrvatska ukupno: 29,2%).

U tablici 12 navodimo strukturu gospodarstava prema broju aktivnih poljoprivrednika i njihovoj životnoj dobi. Kako vidimo stanje u Međimurju jednako je loše, gotovo dramatično, kao i u svojoj Hrvatskoj: na 70% obiteljskih gospodarstava nije bilo ni jednog člana komu bi poljoprivreda bila jedino zanimanje, a tek na otprilike svakom petom gospodarstvu bilo je aktivnih poljoprivrednika mladih od 60 godina (potonji podatak je zbroj kategorija "svi mladi od 60" te "mladi i stariji")!

Tablica 12

Poljoprivredna gospodarstva prema broju i životnoj dobi aktivnih poljoprivrednika, 1991.

	Međimurje		Hrvatska
	broj	%	%
Broj aktivnih poljoprivrednika			
ništa	15.370	70,6	70,8
jedan	4.300	19,7	19,3
dva	1.710	7,9	7,8
tri	296	1,4	1,6
četiri ili više	90	0,4	0,5
Starosna struktura aktivnih poljoprivrednika			
svi mladi od 60 godina	3.671	16,9	16,1
svi stariji od 60 godina	2.087	9,6	9,8
i mladi i stariji	618	2,8	3,2
nema i nepoznata dob	15.390	70,7	70,9

Izvor: SLJHZ-93, tablica 25-2.

Napomena: Postoci se odnose na ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava.

Kratki prikaz međimurske (obiteljske) poljoprivrede završit ćemo osnovnim napomenama o glavnim vrstama proizvodnje.

Glavni usjevi u ratarstvu jesu kukuruz (1992. godine njime je bila zasijana trećina obradivih površina obiteljskih gospodarstava - u čitavoj Hrvatskoj četvrtina - i proizvedeno je otprilike 5% od ukupne hrvatske proizvodnje), krumpir (oko 13% površina u Međimurju prema oko 5% u cijeloj Hrvatskoj, ali je proizvodnja iznosila oko 17% ukupne hrvatske) te pšenica (oko 12% površina, otprilike koliko i drugdje u zemlji i sa sličnim prinosima, tako da je u Međimurju proizvedeno nešto manje od 4% hrvatske "privatne pšenice") itd. Vinogradarska i voćarska proizvodnja (jabuke, šljive) nešto su malo iznad hrvatskog prosjeka, a u stočarstvu je svinjogojstvo relativno važnije od govedarstva. Ukratko, izuzimajući krumpir, za ukupnu obiteljsku poljoprivrednu proizvodnju u Međimurju moglo bi se reći da je uglavnom od "županijske važnosti", ili tek nešto šire.

6. osnovni pregled po općinama

O gospodarskim prilikama u novim općinama na temelju raspoloživih podataka malo se može reći, iako je poznato da je industrija bivše općine Čakovec bila ravnomjernije raspoređena po prostoru Međimurja, nego što je to slučaj u Hrvatskoj u cjelini. Ipak, daleko je najviše radnih mjesta u

gradu, tako da i znatan dio stanovnika većine općina dohodak stječe u županijskom središtu. U tablici 13 navodimo samo najgrublje pokazatelje radne aktivnosti stanovništva po općinama.

Raspoloživi podaci ne omogućuju potpunije objašnjenje svih podataka navedenih u tablici 13 (uključujući i neke zanimljive razlike između pojedinih međimurskih općina), ali se ipak može reći da je udio radnoaktivnog i uzdržavanog stanovništva u većini općina iznad državnog prosjeka (potonje je u prvom redu povezano sa nešto većim brojem djece, o čemu je više bilo govora u prvom dijelu ovog rada), dok je udio osoba s osobnim primanjima nešto niži (tu je mahom riječ o umirovljenicima). Uz nekoliko iznimaka, istočni dio Županije - Donje Međimurje - pokazuje se kao izrazitiji poljoprivredni kraj, ali i kao područje s kojega još uvijek relativno veći dio stanovništva boravi u inozemstvu (uvid u izvorne podatke nije pokazao veće razlike glede omjera između broja radnika i pridruženih im članova obitelji).

Tablica 13

Neki pokazatelji radne aktivnosti po općinama, 1991.

	1	2	3	4	5	6
Čakovec	46,7	16,5	36,8	3,4	5,1	4,7
Belica	45,5	16,5	39,0	31,0	44,6	7,6
Domašinec	40,0	16,3	43,7	20,1	36,0	14,0
Donja Dubrava	50,7	14,6	34,7	23,8	36,4	8,1
Donji Kraljevec	46,2	16,6	37,2	18,1	30,3	10,5
Donji Vidovec	51,6	13,2	35,2	26,4	40,8	10,0
Goričan	37,2	17,9	44,9	3,9	6,9	8,9
Kotoriba	44,1	17,7	38,2	10,5	17,3	10,1
Mala Subotica	49,8	9,7	40,5	29,2	43,4	13,5
Mursko Središće	39,7	17,4	42,9	3,1	5,7	9,2
Nedelišće	46,4	12,8	40,8	6,5	9,0	5,6
Podturen	46,5	13,6	39,9	21,6	36,9	12,8
Prelog	46,5	13,5	40,0	16,4	25,1	5,6
Selnica	40,8	14,3	44,9	15,8	24,8	12,8
Sv. Juraj na Bregu	45,9	12,5	41,6	11,6	19,8	9,3
Sv. Martin na Muri	37,8	16,1	46,1	7,6	12,5	12,4
Štrigova	48,8	8,6	42,6	36,6	48,1	5,8
Vratišinec	42,6	15,8	41,6	8,6	16,8	8,8
Županija	45,7	14,7	39,6	12,7	19,9	8,0
Hrvatska	45,3	16,7	38,0	9,1	13,0	6,0

Izvor: SLJHŽ-93, tablice 23-4 i 23-5.

Objašnjenja: 1 = % aktivnog od stanovništva u zemlji

2 = % osoba s osobnim prihodom od stanovništva u zemlji

3 = % uzdržanih osoba od stanovništva u zemlji

4 = % poljoprivrednog od ukupnog stanovništva u zemlji

5 = % aktivnih poljoprivrednika od aktivnog stanovništva u zemlji

6 = % stanovništva u inozemstvu (radnici + članovi obitelji) od ukupnog stalnog stanovništva (bez Slovenije, odnosno ukupne bivše Jugoslavije)

Tek bi se na osnovi detaljnije analize moglo govoriti o tome je li unutrašnja teritorijalna podjela Županije najbolje izvedena u smislu da bi sve nove općine doista bile "sposobne za samostalan život". Takva bi analiza, dakako, bila ne samo dobrodošla nego i nužna za izradu eventualnog razvojnog plana Županije, ali bi znatno nadmašivala ambicije ovog rada.

literatura i izvori podataka

Međimurje - monografija (1982), Čakovec: TIZ Zrinski

Međimurje - županijski vodič (1993), Čakovec: TIZ Zrinski

Pregled podataka o Županiji međimurskoj (1994, prir. J. Lajtman), Čakovec: Županija međimurska

Stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima (1994), Zagreb: Državni zavod za statistiku (Dokumentacija 882, godina 1992.)

Statistički ljetopis 1993. Zagreb: Državni zavod za statistiku

Statistički ljetopis hrvatskih županija 1993. Zagreb: Državni zavod za statistiku

Statistički ljetopis 1994. Zagreb: Državni zavod za statistiku

Ivan Magdalenic

Recent Changes in the Economy of the Medimurje County

Summary

This article is a continuation of the article by the same author entitled »The Medimurje County: basic socio-demographic features«, *Sociologija sela* 32 (1/2), 85–99 (1994). It presents and analyzes data about newly-registered firms (relatively fewer than in Croatia as a whole), about employment and the social product according to type of production (before 1991 the total social product per inhabitant was lower than, and since then it has been somewhat higher than the national average; employment data are more favourable than for the Croatia as a whole, but they also reflect the low accumulation of the local industry), about the quality of life (according to some indicators Medimurje is above, and according to others below the national average).

Special attention is paid to agriculture, which makes up 22 per cent of the local social product (the average for Croatia is 15 per cent), or about 4 per cent of the national agricultural social product (local industry contributes with about 2,5 per cent). There is somewhat more agricultural and cultivated land in the overall acreage in Medimurje than in Croatia as a whole. Before the social sector started being denationalized the participation of family agriculture in Medimurje exceeded the national average, but the farms were smaller and there were more part-time households.

Considering the volume of agricultural production, the most important Medimurje crop for the Republic of Croatia as a whole are potatoes (about 17 per cent of the total national production), while the participation of other crops in most cases corresponds with the area of the County compared with the total area of Croatia.

Nouveaux changements dans l'économie du Comitat de Medimurje

Résumé

Cet article fait suite à l'étude du même auteur, intitulée »Le Comitat de Medimurje: caractéristiques socio-démographiques de base«, en »Sociologija sela« 32 (1/2) 85–99 (1994). Sont aussi analysées et présentées des données sur les entreprises nouvellement enregistrées (relativement moins que dans l'ensemble de la Croatie), sur l'emploi et le produit social par branches d'activités (jusqu'en 1991 le produit social total par habitant a été inférieur, depuis lors il est un peu supérieur à la moyenne du pays; les données sur l'emploi sont plus favorables que celles de l'ensemble de la Croatie, mais elles attestent aussi une faible accumulation de l'industrie locale, etc...), sur la qualité de la vie (selon certains indices le Medimurje est au-dessus, selon d'autres, il est au-dessous de la moyenne du pays).

Une attention particulière est consacrée à l'agriculture, qui crée 22% du produit social local (la moyenne de la Croatie est de 15%), soit environ 4% du produit social de l'agriculture croate (la contribution de l'industrie locale est d'environ 2,5%). Par rapport à la superficie totale, la part des terres agricoles et arables est un peu plus favorable au Medimurje que dans toute la Croatie. Avant le début de la dénationalisation du secteur social, l'agriculture familiale était mieux représentée au Medimurje que la moyenne du pays, mais elle était caractérisée par de petites exploitations agricoles et une part plus grande des ménages mixtes.

Compte tenu de la quantité des marchandises produites, la production des pommes de terre de Medimurje est la plus importante pour la République de Croatie (environ 17% de la production totale du pays), alors que la part des autres cultures correspond en général à la part de la superficie du Comitat par rapport à la superficie totale de la Croatie.